Pääesikunta
Oikeudellinen osasto
HELSINKI

Varatuomari Mika Lundelin

Lausunto

10.11.2016

Puolustusvaliokunnalle

HE 187/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (*puolustusvoimien turvaamistehtävät*)

Tavoitteet

Esitys parantaisi merkittävästi puolustusvoimien mahdollisuutta *puolustusvoimien alueiden ulkopuolella* suojata (a) *puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien*, (b) *puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien* tai (c) *kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta* sekä (d) *puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten suojaaminen* riittävällä tavalla niin, ettei muille viranomaisille aiheutettaisi turvaamistehtävillä tarpeetonta rasitusta.

Esityksellä parannettaisiin lisäksi puolustusvoimien toimintamahdollisuuksia tehostettaessa ja kohotettaessa puolustusvalmiutta. Näissä tilanteissa muiden viranomaisten resurssit saattavat olla sidottuina muihin yhteiskunnan toiminnan kannalta merkittäviin tehtäviin, jolloin puolustusvoimien olisi pystyttävä suojaamaan tiettyjä keskeisiä henkilöstöönsä kuuluvia henkilöitä ja puolustusmateriaalin siirtämistä riittävällä tavalla.

Vallitsevassa oikeustilassa puolustusvoimista annetun lain (551/2007) perusteella puolustusvoimien virkamiehillä on turvaamistehtävän edellyttämät toimivaltuudet *puolustusvoimien pysyvässä hallinnassa olevilla alueilla*. Puolustusvoimien alueiden ulkopuolella toimivaltainen viranomainen turvaamistehtävissä on pääosin poliisi ja tietyissä tilanteissa rajavartiolaitos.

Keskeiset ehdotukset

Muuttuneen turvallisuustilanteen johdosta on välttämätöntä, että puolustusvoimista annettuun lakiin *säädetään puolustusvoimille nimenomainen tehtävä* suojata puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvan, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvan ja kansainvälistä järjestöä edustavan erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuus (*henkilösuojaustehtävä*). Tällaisessa henkilösuojaustehtävässä puolustusvoimien virkamiehellä tulee olla käytössään vähintään hätävarjelunkaltainen toimivaltuus.

On kuitenkin syytä todeta, että HE187/2016 ei ole täysin sen mukainen mitä puolustusvoimien operatiivinen toimiala haki henkilösuojaamisen osalta. Kuten todettua, puolustusvoimien virkamiehellä on käytössään hätävarjelunkaltainen toimivaltuus, mutta henkilösuojaustehtävässä ei alueen eristämisen, pääsyn estämisen sekä paikalta poistamisen oikeutta. Käytännön toiminnassa tämä aiheuttaa erittäin hankalan tilanteen, koska henkilönsuojaus on suurimmalta osaltaan ennakointia. Jos on syytä epäillä henkilön käyttäytymisen tai varustautumisen perusteella, että henkilö mahdollisesti suunnittelee suojattavan henkilön välittömässä läheisyydessä oikeudetonta hyökkäystä, ei puolustusvoimien

turvamiehelle tulisi oikeutta puuttua tilanteeseen ennakoivasti vaan joutuisi odottamaan alkavaa hyökkäystä.

Puolustusvoimien operatiivisesta toiminnasta johtuvista syistä on myös välttämätöntä, että laissa säädetään nykyistä tarkemmin puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten suojaamisesta. Puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten suojaamistehtävässä puolustusvoimien virkamies voisi tilanteen ollessa riittävän vakava kuljetuksen välittömässä läheisyydessä eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue tai kieltää tai rajoittaa liikkumista sekä poistaa henkilö paikalta.

Puolustusvoimien näkemyksen mukaan esitetyt toimivaltuudet parantaisivat turvaamistehtäviä suorittavien puolustusvoimien virkamiesten oikeusturvaa. Saimoin esitys parantaisi yleistä turvallisuutta.

Esitettäviä toimivaltuuksia tulee voida käyttää yleisellä paikalla. Lisäksi puolustusvoimista annettuun lakiin otettaisiin uudet pykälät varautumisesta voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittamisesta sekä ampuma-aseen käytöstä. Sääntely vastaisi voimassaolevan poliisilain ja rajavartiolain sääntelyä. Puolustusvoimien näkemyksen mukaan tämä olisi perusteltua, jotta viranomaisten toiminta ja perusperiaatteet olisivat samankaltaiset.

Puolustusvoimista annetun lain sotilaan, sotilasesimiehen ja turvamiehen voimakeinojen käyttöä koskevaan pykälään lisättäisiin säännös oikeudesta virantoimituksessa hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa rikoslain 45 luvun 27 §:ssä tarkoitettu sotilas sekä turvamies toimisivat virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelussa käytettyjen voimakeinojen puolustettavuutta olisi otettava huomioon edellä tarkoitetulle sotilaalle ja turvamiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä ehdotetut lisätoimivaltuudet erityiskoulutuksen saaneen puolustusvoimien virkamiehelle aiheuttavat tarpeen lisäkouluttaa noin 50 henkilöä nykyisestä henkilöstöstä. Tälle henkilöstölle järjestetään koulutustilaisuuksia lain muutoksesta johtuen. Koulutuksesta aiheutuu noin 100 000 euron kertakustannukset kohdistuen pääasiassa koulutukseen osallistuvien virkamatkakuluihin. Lisäksi koulutusta olisi täydennettävä työpaikkakohtaisella lisäkoulutuksella, mikä ei aiheuta merkittäviä lisäkustannuksia. Esitys voidaan toteuttaa puolustusministeriön hallinnonalan nykyisten määrärahojen puitteissa.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä ei muutettaisi viranomaisten välistä vastuunjakoa. Erityiskoulutuksen saaneet puolustusvoimien virkamiehet toimisivat esitetyin rajatuin lisätoimivaltuuksin yleisesti käytetyllä alueella eli alueella, jossa poliisi vastaa poliisilain perusteella yleisestä turvallisuudesta ja järjestyksestä.

Puolustusvoimien turvaamistehtävistä ei saisi syntyä sellaista kuvaa, että puolustusvoimat vastaa yleisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämisestä, joka kuuluu yksinomaan poliisille. Lakiesityksessä säädettäisiin puolustusvoimille velvollisuus pitää poliisi tietoisena puolustusvoimien turvaamistehtävästä, jotka tapahtuisivat yleisellä paikalla.

Tämä mahdollistaisi sen, että turvaamistehtävästä vastuun voisi tarvittaessa ottaa poliisi tilanteen niin vaatiessa. Lisäksi turvaamistehtäviä voitaisiin suorittaa poliisi yleisjohdossa. Esitetyn toimintamallin ei voitaisi puolustusvoimien näkemyksen mukaan katsoa lisäävän poliisin hallinnollista rasitusta.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitys laajentaisi puolustusvoimien erityiskoulutuksen saaneiden virkamiesten toimivaltuuksia puolustusvoimien alueiden ulkopuolelle. Yleisillä alueilla lisätoimivaltuuksien kohteeksi voivat joissain tilanteissa joutua myös ulkopuoliset henkilöt.

Lakiesitys parantaisi puolustusvoimien kykyä suojata yleisellä paikalla puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien ja kansainvälistä järjestöä edustavien henkilöiden turvallisuutta sekä puolustusvoimien erityisen omaisuuden kuljetusten koskemattomuutta. Esitetyt muutokset osaltaan ennaltaehkäisevät puolustusvoimiin ja puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvien rikoksien toteutumista.